

Sällskapetets jubileums lunch med temat Karin Månsdotter

Ni kanske vet detta, men berättar ändå:

Karin Månsdotter föddes **1550**. Fadern var en vanlig soldat, troligen tjänsgjorde han som fångvaktare. Modern var bondedotter. Karin var väldigt vacker och enligt Zacharias Topelius hade kung Erik den XIV fäst sin uppmärksamhet vid den unga vackra flickan som sålt nötter på Stockholms stortorg. Om deras första möte skedde på torget eller någon annan stans är oklart, men klart är väl det att initiativtagaren till förhållandet var kungen. Karin blev kungens älskarinna vid bara 14 års ålder och kungen var 17 år äldre. Karin fick också en officiell ställning i hovet då hon utsågs till kungens systers hovjungfru.

Kungen gifte sig i hemlighet med Karin i **juni 1567**. Då hade deras första barn, Sigrid redan fötts. Karin blev gravid igen och födde en son, Gustav, den **23 januari 1568**. Då hade kungen redan meddelat att ett officiellt bröllop skulle hållas i Stockholms storkyrka. De vidges med stort pompa och ståt den **4 juli** av ärkebiskopen och nästa dag kröntes Karin till Sveriges drottning. Efter vigseln och kröningen av Karin till drottning började kung Eriks nedräkning från tronen. Det må även nämnas att kung Eriks båda halvbröder Johan och Karl bojkoterade bröllopet och deltog inte demonstrativt i festligheterna.

Den **29 september** fångslas både kungen och drottningen. I **januari 1569** dömdes kungaparet och deras arvingar att förlora sina kungliga rättigheter och fick fortsatt fängelse vistelse i Stockholms slott. I **januari 1570** föddes en annan son Henrik.

Den fångslade kungafamiljen förflyttas i **juli 1570** till Åbo slott för att fortsätta fängelsetiden där. Fångarnas förhållanden på Åbo slott var rimliga, men Eriks bror Johan, som nu var ny kung, hade hört rykten om att det fanns planer för Eriks frigörelse och beslöt därför i **augusti 1571** att överföra fångarna till Kastelholms slott

på Åland. Johan III betraktade fortfarande Erik som ett hot mot sin egen makt, eftersom Erik ännu hade sina anhängare, och därför flyttade han dem ofta till olika fängelseorter. Från Kastelholm överfördes de till Gripsholm. I Gripsholm föddes en tredje son, Arnold, som dog som spädbarn.

I **juni 1573** flyttades fångarna till Västerås och Johan III bestämmer att skilja åt Erik, Karin och barnen. Barnen och Karin skickas tillbaka till Åbo slott. Sigrid är då sju år och brodern Gustav fem. På **våren 1575** beslutar Johan III att separera också mor och son. Gustav utvisas till Polen och döms till förbud att någonsin sätta sin fot på svensk mark. Gustavs lillbror Henrik dog på Åbo slott då han varit sjuk när de andra förflyttades till Kastelholm och därför lämnats kvar på Åbo slott för att återhämta sig.

Erik förgiftas i fångenskap på Örbyhus och dör **26 mars 1577**. Karin släpps fri från Åbo slott där hon varit fångslad i över fyra år.

Den **20 mars 1578** får Karin av Johan på obestämd tid som förläning Liuksiala kungsgård. På gården finns 31 oxar, 31 kor, 2 arbetshästar, 3 tjurar, 90 får, 49 svin, samt kalvar och höns. I **juni** flyttar hon med dottern Sigrid till Liuksiala. Karin koncentrerar sig härnäst främst på att sköta gården som hon gör framgångsrikt.

Med tiden stabiliseras Johan III:s ställning i Sverige och så småningom dämpas hans miss-tankar mot Karin Månsdotter. År **1581** ändrar Johan kontraktet med Karin och skänker gården åt Karin för livstid.

I **oktober 1582** reser Karin och dottern Sigrid, 16 år, till Stockholm och träffar Johans make drottning Katarina Jagellonica. Karin får tillbaka de smycken som i tiden beslagtogs av henne. Åt Sigrid visas det också vänlighet. Sigrid blir nu Johans och Katarinas dotter prinsessan Annas hovdam och får följa med till Polen till deras

sons prins Sigmunds kröning. På den här resan träffar hon antagligen sin bror Gustav.

Gustav skickar bud åt sin mor att han skulle villa träffa henne. Ett möte mellan mor och son behövde dock tillstånd av Johan III och därför blev det inte av förrän i **maj 1596**, fyra år efter Johan III:s död. Mötet ordnades i Reval dit Karin och kanske även systemen Sigrig reste. Gustav hade nästan helt glömt det svenska språket och deras kommunikation var svår och Karin kände igen sin son enbart av några födelsemärken. Erik hade under fängelsetiden skrivit dagböcker och Karin gav dagböckerna nu åt Gustav, som senare i penningknipa pantsatte dem i Vilnius.

Ungefär vid den här tiden återvänder Sigrig från hovet till sin mor till Liuksiala. Sigrig hade levt länge som ogift och först år **1597** då hon redan var över 30 år ingår hon äktenskap med Henrik Klasson Tott. Henrik Tott är en lärd man som har studerat på universiteterna i Rostock och Halmstad och han blir utnämnd **1598** till kommandant på Åbo slott. Nu har nygifta Sigrig en helt annan ställning på slottet än den som hon haft som barn under fängelsetiden på slottet.

Henrik Tott hade ärvt gårdarna Sjunby i Sjundeå och Gerknäs i Lojo av sin far. Han ansågs som en anhängare av Johan III:s son Sigmund. När Sigmund till slut förlorade maktkampen mot sin farbror Karl och Karl förberedde ett anfall till de östra delarna av Sverige (Finland) för att besegra Sigmunds anhängare flyr Henrik Tott med hela familjen till Riga.

Henrik Tott dör i exil **1602** eller **1603** och Sigrig med barnen återvänder till sin mor till Liuksiala. Barnen Åke och Erik uppnår vuxen ålder medan Maria och Johan dör unga. Henrik Totts gårdar Sjunby och Gerknäs hade beslagtogs av kronan.

Sigrig var uppenbarligen en skicklig förhandlare då hon lyckades övertyga sin farbror kung Karl, att hennes avlidne make Henrik Tott, inte hörde till kung Karls fiender, även om man allmänt ansåg det, och gårdarna Sjunby och Gerknäs återlämnades till Sigrig.

Ännu en gång kommer Sigrigs väg att leda henne till Stockholm för hon ingår ett nytt äktenskap **1609** med hovmästaren Nils Nilsson. Nils Nilsson hörde till den gamla och respekterade ätten Natt och Dag. Också den här gången blev lyckan och äktenskapet kort, men nu även barnlöst. Nils Nilsson dör efter bara fyra äktenskaps år och Sigrig återvänder till Liuksiala där modern Karin Månsdotter hade dött året innan på Liuksiala i 61 års ålder.

Som sin mor koncentrerar Sigrig sig nu på att effektivt sköta gårdarna. Familjen bor delvis på Liuksiala och delvis på Sjunby. Åt sina söner Åke och Erik vill hon ge den bästa möjliga utbildningen och möjligheten att studera utomlands. I sina brev till sönerna uppmanar hon dem att leva anspråkslöst och sparsamt.

Sin underteckning skrev hon med följande tillägg: "Sigrig, kung Eriks dotter till Liuksiala". Sigrig dör på Liuksiala i en ålder av 67 år. Sigrig är också begravd i Åbo domkyrka.

Epilog

Margareta Segersven, Vagnshistoriska sällskapet i Finlands grundare, hedersmedlem och ända från begynnelsen styrelseledamot bor i denna dag på Sjunby slott. Sjunby slott är byggt ungefär **1560** av Jacob Henriksson och via äktenskap gick gården och slottet till släkten Tott. Sedan **1698** har slottet och gården varit i Margareta Segersvens släkts ägo. Sjunby är Margaretas barndomshem och förutom Porkala ockupationen har hon bott där hela sitt liv. Det vill säga precis i samma byggnad som Sigrig, barnen Åke och Erik bott, och som förmodligen även Karin Månsdotter har besökt.